

2. SPIŠSKÉ PODHRADIE

Výrez z historickej mapy z r. 1769

Výrez z mapy z 1. vojenského mapovania v r. 1769

Výrez z mapy z 2. vojenského mapovania v r. 1821

Výrez z historickej katastrálnej mapy z r. 1869

Spišské Podhradie, situačná mapa

2.1. Cintorín

Výrez z historickej katastrálnej mapy z r. 1869

Najmladšia časť cintorínskej plochy na východnej strane

Lokalita: na východnej strane mesta, na úpätí hradného kopca

Parcely č.: 302/1 – plocha cintorína, 303 – cintorínska kaplnka

vlastník: Mesto Spišské Podhradie, list vlastníctva č. 1

GPS: 48°59'54.37"N
 20°45'24.71"E

Datovanie, založenie, vývojové fázy:

Nie je známe, je pravdepodobné, že rovnako ako v iných stredovekých mestách, v ktorých sa pochovávalo v okolí kostolov, bol nový cintorín mimo mesta zriadený v 18. storočí zo zdravotných a hygienic-

Hlavný prístupový chodník na cintorín zo západnej strany

Travertínový stolík na pokladničku pri severnej vstupnej bráne na cintorín

kých dôvodov. Ďalšími faktormi založenia cintorína mohlo byť preplnenie príkostolného cintorína, rozšírenie mesta a zvýšenie počtu obyvateľstva, príp. náhly nárast úmrtnosti (vojnové udalosti, katastrofy, morové epidémie), konfe-

sionálne rozdelenie obyvateľstva a pod. S istotou možno povedať, že cintorín v tejto lokalite mimo mesta pri ceste na Spišský hrad a do Hodkoviec existoval už pred rokom 1769, kedy je zaznačený na mape z 1. vojenského mapovania. Vtedy zaberal podstatne menšiu plochu situovanú v severnej časti dnešného cintorína. V r. 1776 bola postavená cintorínska kaplnka (vtedy situovaná na juhozápadnom konci parcely). Z mapy z 2. vojenského mapovania v r. 1821 je zrejmé, že medzičasom došlo k rozšíreniu cintorínskej plo-

Pozdĺžna komunikačná os

Fragmenty starších pomníkov pri južnom cintorínskom múre

chy južným smerom (cca dvojnásobnému). K ďalšiemu (opäť aspoň dvojnásobnému) rozšíreniu došlo aj do roku 1869, kedy dosahuje na južnej strane už dnešný rozsah (pozri katastrálnu mapu z r. 1869). Pri ďalšom rozšírení plochy severozápadným smerom boli zabraté zadné hospodárske časti parciel domov na Štefánikovej ulici, na časti ktorých bol postavený nový Dom smútku. Cintorín bol rozšírený ešte cca o 7 m po celej dĺžke na východnej strane v 20. storočí.

Popis cintorína:

Cintorín je situovaný v miernom svahu na úpätí hradného kopca, v súčasnosti je hlavný prístup na cintorín vedený zo západnej strany, nadväzuje na pozdĺžnu os Marián-

skeho námestia. Na severnej strane prístupovej cesty je vytvorené malé parkovisko a o niečo ďalej stojí Dom smútku. Na prístupovú os nadväzuje ďalej na južnej strane baroková cintorínska kaplnka. Dnešná prístupová cesta vznikla na parcele asanovaného domu stojaceho v radovej zástavbe Štefánikovej ulice. Pôvodný hlavný prístup na cintorín bol zo severnej strany z uličky medzi Štefánikovou a Podzámkovou ulicou, kadiaľ viedla stará cesta na dolné nádvorie Spišského hradu alebo popri Ostrej hore do Hodkoviec. Pri západnej vstupnej bráne vo vnútri cintorína je zachovaný kamenný stolík na ukladanie pokladničky. Dnes je pred severným múrom cintorína vytvorená malá odstavňá plocha na parkovanie.

V múre sú dve vstupné brány v osiach chodníkov, ktoré tvoria hlavné pozdĺžne komunikačné osi až k južnému koncu cintorína. Tam východnejší chodník končí vstupnou bránou, západnejší pred malou technickou stavbou. Západne od hlavných chodníkov je ešte jeden paralelný zalomený chodník končiaci na severnej strane pri ploche pred Domom smútku a na južnej strane vstupnou bránou. Pozdĺžne komunikačné osi pretínajú dve priečne osi, z ktorých severná nadväzuje na hlavnú prístupovú cestu od západu. Chodníky lemujú tujové aleje, ktoré nahradili staršie brezové aleje. Cintorín nie je vyslovene delený na starú a novú časť, okrem spomínanej najnovšej severozápadnej a východnej časti sa staršie hroby a náhrobníky vyskytujú na celej ploche cintorína. Najstaršie datovateľné hroby pochádzajú z 19. storočia, nie je vylúčené, že niektoré zvetrané pieskovcové náhrobníky môžu byť staršie.

Podrobný popis cintorína vrátane súpisu významných osobností a archívneho výskumu v súčasnej dobe spracovávajú iní autori. Preto sa v tomto materiáli zameriavame na základné členenie cintorína na objekty hodnotné z pamiatkového, umeleckého, výtvarného alebo his-

torického hľadiska. Mnohé objekty sú súčasne kombináciami spomínaných hodnôt.

Objektová skladba:

1. Cintorínska kaplnka sv. Kríža
2. Pamätník bojov na Branisku
3. Výtvarne, umelecky alebo historicky hodnotné náhrobky, náhrobníky a hrobové miesta
4. Hroby významných osobností
5. Cintorínsky múr

Popis objektov:

1. Cintorínska kaplnka sv. Kríža

súp. č.: 998, orientačné č. 123

parc. č.: 303

vlastník: Mesto Spišské Podhradie, list vlastníctva č. 1

GPS: 48°59'56.04"N

20°45'25.19"E

Baroková kaplnka postavená v r. 1776 je menšia 1-priestorová 1-podlažná stavba s pravouhlým pôdorysom ukončeným apsidou. Orientovaná je hlavnou fasádou so vstupným otvorom na sever smerom k pôvodnej ploche cintorína, apsida je na južnej strane. Zastrešená je sedlovou strechou so štítom na hlavnej fasáde a polihlanom nad apsidou. Z hrebeňa kaplnky vystu-

puje drevená vežička s rímsovým členením a zadenbenými oblúkovými oknami prekrytá cibulovou strechou ukončenou ihlancom s guľou a dekoratívnym kovovým krížom. Strešná krytina je plechová pásová, nahradila predpokladaný drevený šindel. Fasády majú hladké omietky, členené sú soklom a priebežnou korunnou rímsou, ktorá je na hlavnej fasáde pod trojuholníkovým štítom prekrytá krátkou pultovou strieškou. Štít má plastické líniové rámovanie a kruhové vetracie okienko. Hlavný vstup s polkruhovým ukončením má drevené dvoj-

krídlové von otváracie dvere. Na bočných fasádach sú kruhové okná. V interiéri na hlavnom oltári je obraz od Jozefa Czauczika z obdobia okolo r. 1835.

2. Pamätník bojov na Branisku

Pamätník bol postavený v r. 1907 na hrobe bojovníkov, ktorí bojovali 5. februára 1849 v bitke na Branisku a ako ťažko ranení boli prevezení do nemocnice v Spišskom Podhradí, kde zraneniam podľahli. Pamätník tvorí mohutný hranolový blok s plastikou bojovníka stúpajúceho do kopca. V trojuholníkovom ukončenom nadstavci je reliéf dvojkríža na trojvrší obkolesený vavrínovým vencom. V mierne rozšírenom sokli je na čelnej strane rytý pamätný nápis.

3. Výtvarne, umelecky alebo historicky hodnotné náhrobky, náhrobníky a hrobové miesta

Možno ich rozčleniť do niekoľkých skupín – kamenné pomníky, kríže, tumby a obelisky, náhrobníky s plastikami a reliéfmi, liatinové kríže a hrobové miesta s dekoratívnymi kovovými ohrádkami.

Kamenné náhrobníky a náhrobky

Pamätník bojov na Branisku

možno rozdeliť aj podľa materiálového riešenia na pieskovcové, travertínové, mramorové alebo žulové. Pieskovcové patria k najstarším, avšak najmenej odolným voči vplyvom počasia, takže sú zväčša značne zvetrané s nečitateľnými popismi. Na podhradskom cintoríne je viacero veľmi hodnotných pieskovcových objektov, ku ktorým patria tumbové náhrobky, alebo doskové náhrobníky s dekoratívnymi ukončeniami a nadstavcami, prípadne stĺpové alebo obeliskové typy s reliéfmi. Travertín ako miestny materiál bol používaný rovnako na

starších objektoch ako aj na mladších. Z mramorových náhrobníkov treba osobitne spomenúť doskové náhrobníky z ružového mramoru obľúbené okolo prelomu 19. a 20. storočia.

Z hľadiska tvarového riešenia možno na podhradskom cintoríne nájsť mnoho rôznorodých hodnotných kamenných objektov. Výrazné sú napr. edikulové náhrobníky v tvare dosky s predsadenými stĺpmi nesúcimi kladie so štítom alebo archivoltou (napr. pomník rodiny Griegerovcov, pomník podhradského farára Štefana Zemančíka, alebo mladší štylizovaný rodiny Münnichovcov). Veľmi pekné a hodnotné sú doskové náhrobníky s architektonizujúcim členením pätkami, nadstavcami, postrannými pilastrami, volútami. Nadstavce majú rôznorodé výtvarné riešenie s akrotériami, rastlinnými motívmi, štítkovými atikami, príp. vázou vo vrchole. Ďalšie hodnotné doskové náhrobníky sú na čelnej ploche dekorované reliéfmi s rastlinnými alebo geometrickými motívmi (napr. pomník Anny Chovanovej z r. 1933), niektoré majú na čelnej ploche osadené reliéfné tabuľky znázorňujúce

biblický alebo iný smútočný výjav (napr. susediace pomníky Cselényiovcov z 20. rokov 20. stor., susediace pomníky učiteľov Imricha Droppu a Jána Blahovského z r. 30. rokov 20. stor.). Obelisky so soklíkmi majú tiež rôznorodé stvárnenie, niektoré sú jednoduché hladké, iné dekorované na čelnej strane reliéfmi s vencami, kristologickými alebo vojenskými motívmi a pod. (napr. Kezmarszky), niektoré majú reliéf venca akoby prehodeného cez vrchol (pyramidion) obelisku. Niektoré majú na čelnej ploche pripavené kovové reliéfné tabuľky (napr. obelisk Festovcov s bronzovou tabuľkou s portrétmi), niektoré majú dekoratívnu rytú ornamentiku. Špecifické sú náhrobníky so secesnou ornamentikou (napr. pomník Hannelovcov, alebo hrobové miesto Kollerovcov). V neposlednom rade treba spomenúť pomníky v tvare zlomených antických stĺpov symbolizujúcich predčasne vyhasnutý život, ktoré majú často kanelované drieky a pätkami dosadajú na hranolové podstavce. Zaujímavým typom sú jednoduché, doslovne náhrobné, kamene v tvare neopracovaného kusa kameňa s liatinovou nápisovou

tabuľkou s dekoratívnym reliéfnym lemom (napr. kameň Rosine Stellerovej). K bežnejším typom, vyskytujúcim sa aj na iných cintorínoch v okolí Spišského hradu, patria travertínové náhrobné kríže, často s kovovými korpusmi Krista, s hranolovými podstavcami členenými soklami a rímsovými alebo nábehovými hlavicami, používané hlavne v 1. polovici 20. storočia. Niektoré z nich sú jednoduchšie, niektoré dekoratívnejšie s reliéfmi, zuborezmi, príp. zložitejším tvarovým riešením ramien kríža, či podstavca.

Mimoriadne hodnotné sú v Spiš-

Tumbový náhrobník bez datovacích údajov

Dvojitý tumbový náhrobník bez datovacích údajov

Pieskovcový náhrobník z 1. polovice 19. storočia

skom Podhradí figurálne náhrobníky. Najznámejším a jedným z najhodnotnejších je náhrobník Jána Harmattu a jeho manželky Rózy

Stellerovej so súsoším od slávneho podhradského rodáka Eleka Luxa (1884-1941). Kamenná socha ženy v smútiacej póze je aj nad hrobom Gizely Luxovej.

Značne zvetraný pieskovcový náhrobník s torzovito zachovanou profiláciou

Pieskovcový náhrobník s dekoratívnym nadstavcom

Veľmi hodnotným kombinovaným výtvorným objektom je travertínový tumbový

Dekoratívny nadstavec pieskovcového náhrobníka

Pieskovcový náhrobník ukončený štítom s oblúčkovým vlysom z konca 19. storočia

Pieskovcový náhrobník s kristologickým motívom kotvy a kríža zo 70. rokov 19. storočia

Reliéf kvetiny na pieskovcovom stĺpovom náhrobníku

Náhrobníky z ružového mramoru medzi novšími hrobmi

Edikulový náhrobník rodiny Griegerovcov, vľavo edikulový náhrobník podhradského farára Štefana Zemančíka

Štylizovaný edikulový náhrobník rodiny Münnichovcov

*Náhrobník s atikovým nadstavcom
ukončený vázou*

Náhrobník s mušľovým nadstavcom

náhrobok s plastikou anjela na polygonálnom podstavci vymedzený dekoratívnou kovovou ohrádkou.

Historickú hodnotu majú aj niektoré staršie hroby s jednoduchými, výtvarne triezvymi a vkusnými

kamennými náhrobkami a doskovými náhrobníkmi.

Liatinové kríže, používané koncom 19. a začiatkom 20. stor., boli vyrábané ako katalógové modely, avšak vyznačujú sa veľkou rozma-

*Dekoratívne travertínové
náhrobníky s kovanými
krížmi vo vrcholoch*

*Travertínový náhrobník
s postranným rastlinným
dekórom (Anny Chovanovej)*

*Hroby podhradských r.k.
farárov*

*Doskový náhrobník s plasticky dekorovanou
čelnou plochou a akantovým ukončením*

*Náhrobníky so vsadenými reliéfnymi
tabuľkami na čelných plochách*

nitosťou, hlavne čo sa týka zdobnosti ramien a motívov v päte kríža. V princípe sa skladajú z ramien kríža, korpusu Krista, oválnej nápisovej tabuľky pod nohami Ukri-

žovaného a rozšírenej pätky architektonizujúcej, vegetabilnej, alebo s postavami (Panna Mária, anjeli alebo skupina postáv). Postavené sú zväčša na kamenných podstavcoch.

*Štylizovaný náhrobník Hele-
ny Šustekovej (Schustek) s
postrannými volútami, vľavo
prostý vkusný náhrobník
rodiny Čontovcov (Csont)*

*Obelisky reliéfmi na čelných
plochách*

*Obeliskový – pylónový
náhrobník Festovcov s
hrobovým miestom vy-
medzeným dekoratívnou
kovovou ohrádkou*

Obelisk Festovcov s rytým dekórom

Travertínový obelisk Amálie Kežmarskej

Travertínový náhrobník so secesnou ornamentikou rodiny Hennelovcov

V Spišskom Podhradí nie je veľa takýchto krížov, mnohé z nich už nemajú čitateľný popis. Z hľadiska veku a typu sú zaujímavé veľmi jednoduché kovové kríže v tvare dvoch prekrížených konárov (napr. kríž Karola a Alexandra Vozárika

z r. 1893). Podskupinou tohto typu sú kríže, ktoré majú cez priečne rameno prehodenú drapériu – plachtu zmŕtvychvstalého Krista. Sú ukotvené do nahrubo opracovaných travertínových blokov.

Z umelecko-remeselného hľadis-

Príklady náhrobných kameňov s liatinovými nápisovými tabuľkami

*Náhrobník v tvare
zlomeného antického stĺpa
s pätkou a kanelovaným
driekom*

*Príklad hodnotného tra-
vertínového náhrobného
kríža*

*Náhrobný kríž Márie
Hutyrovej*

ka sú hodnotné aj staršie kovové
ohrádky hrobových miest, z nich
vyniká ohrádka asi zo začiatku 20.
storočia situovaná v severnej časti
cintorína (bez náhrobku).

*Figurálny náhrobník Harmattovcov od Eleka
Luxa*

Figurálny náhrobník Gizely Luxovej

Hrob s kombinovanými výtvarnými hodnotami - travertínovým tumbovým náhrobkom, plastikou anjela a dekoratívnou kovovou ohrádkou

Príklad jednoduchého, výtvarne triezveho náhrobníka Spannerovov

4. Hroby významných osobností pochovaných viacero osobností miestneho, ale aj nadregionálneho

Na podhradskom cintoríne je

Príklad liatinového náhrobného kríža

Kovové kríže s motívom drapérie – plachty zmŕtvychvstalého Krista

Príklad dekoratívnej kovovej ohrádky

Severná strana cintorínskeho múru

*Severná vstupná brána na cintorín s misami
dekorujúcimi postranné piliere*

významu. Súpis osobností je predmetom vyššie spomínanej osobitnej práce, ako príklady osobností možno spomenúť Harmattovcov, Cselényiovcov, Luxovcov, Hadriho, Stellerovcov, Festovcov a i..

5. Cintorínsky múr

Cintorínsky múr je murovaný omietnutý členený prevýšenými štvorhrannými piliermi, prekrytý plochými betónovými strieškami. Pri severných vstupných bránach sú piliere mohutnejšie, vo vrchole dekorované kovovými plochými misami na stredových nohách. Ohradenie cintorína na západnej strane tvorí novší kovový dekoratívny plot na murovanej travertínovej podmurovke situovaný v línii hlavnej fasády asanovaného domu. V plote je

dvojkridlová hlavná vstupná brána. Pri severovýchodnom kúte cintorína je objekt prvého podhradského transformátora postaveného pri úprave elektrickej siete na striedavý prúd v r. 1928.

Východné strana cintorínskeho múru

Pamiatková hodnota:

Hodnota urbanistická, architektonická, výtvarná, umelecká, remeselná a historická, tiež hodnota prenesená (v prípade hrobov osobností).

Odporúčanie:

Areál cintorína vrátane cintorínskej kaplnky, prinajmenšom viaceré osobitným odborným výskumom vytipované objekty odporúčame zapísať do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu. Hodnotné objekty, ktoré by nespĺňali kritériá na zápis do Ústredného zoznamu, odporúčame zaradiť do zoznamu pamätihodností mesta.

ZDROJE:

1. JANKÓ, A., PORUBSKÁ B.: Vojenské mapovanie na Slovensku 1769 – 1883, Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, 2010

2. Katastrálna mapa Spišského Podhradia z roku 1869, aktualizovaná v roku 1877, Archív GKÚ Bratislava, Sp. 212

3. ŽIFČÁK F. a kol.: Kronika mesta Spišské Podhradie slovom i obrazom, Mesto Spišské Podhradie, 1999

2.2. Kaplnky hraničné a prícestné kríže

1. Kaplnka hraničná pri ceste do Hodkoviec
2. Kaplnka hraničná pri ceste do Studenca
3. Kríž prícestný pri ceste do Studenca
4. Kríž pamätný
5. Kríž prícestný na Galovej ulici
6. Kríž prícestný pri ceste na Spišskú Kapitulu
7. Kríž prícestný Hutyrov
8. Kríž pamätný na pri ceste do Spišských Vlách

Kaplnka hraničná pri ceste do Hodkoviec

1. Kaplnka hraničná pri ceste do Hodkoviec

Lokalita: na lúke juhovýchodne od mesta, pri starej ceste do Hodkoviec a Žehry, v extraviláne

GPS: 48°59'41.57"N
20°45'51.29"E

Datovanie:

Asi posledná tretina 19. stor. – kaplnka pri ceste do Hodkoviec je zaznačená na všetkých historických vojenských mapách z r. 1769, 1821 a 1876, avšak o niečo vyššie v sedle medzi Ostrou horou a Dreveníkom. Je zaznačená aj na historickej katastrálnej mape z r. 1869.

Popis objektu:

Pilierová murovaná tehlová omietnutá stavba štvorcového prierezu s travertínovým obkladom sokla. Ukončená je ihlancom s rozšírenou základňou s cementovou povrchovou úpravou. Vo vrchole je osadený jednoduchší kovový kríž. Na všetkých štyroch stranách sú poloblúkovo zaklenuté prázdne výklenky na obrazy. V západnom výklenku smerom k chodníku je provizórne vložený novší obraz Panny Márie.

2. Kaplnka hraničná pri ceste do Studenca

Lokalita: na severovýchodnom konci mesta, na konci Prešovskej ulice, na úpätí svahu hradného kopca

Parcela č.: 1862, list vlastníctva nezaložený

GPS: 49°0'18.88"N
20°45'37.89"E

Datovanie:

Asi 2. štvrtina 19. storočia – kaplnka v tejto lokalite, ale na druhej strane cesty, je zakreslená už na historických mapách z 1. a 2. vojenského mapovania v r. 1769

Kaplnka pri ceste do Studenca, čelný severozápadný pohľad

Kaplnka hraničná pri ceste do Studenca

a 1821. Ide o kaplnku, ktorá historicky označovala hranicu územia mesta. Na historickej katastrálnej mape z r. 1869 aj na mape z 3. vojenského mapovania v r. 1876 je už zaznačená v súčasnej polohe.

Popis objektu:

Pilierová murovaná omietnutá stavba obdĺžnikového prierezu so skosenými hranami ukončená trojuholníkovým rímsovým štítom, prekrytá sedlovou strieškou s profilovanou plechovou krytinou s

dekoratívnym kovovým krížom vo vrchole. Na pohľadovej širšej strane kaplnky orientovanej severozápadným smerom k ceste je pravouhlý výklenok zabezpečený kovovou mrežou s kopijovito ukončenými prútmi. Vo vnútri výklenku je novodobý obraz.

3. Kríž prícestný pri ceste do Studenca

Lokalita: na severovýchodnom konci mesta, na súkromnom oplotenom pozemku domu - súp.č.937, vedľa cesty do Studenca

Parcela č.: 2090/2

vlastník: kríž je na súkromnej parcele, list vlastníctva č. 1422

GPS: 49°0'22.84"N
20°45'43.47"E

Datovanie:

1. polovica 19. storočia – kríž je zaznačený na mapách z 2. a 3. vojenského mapovania v r. 1821 a 1876, aj na historickej katastrálnej mape z r. 1869. Jednotlivé prvky kríža boli medzičasom vymieňané.

Popis objektu:

Drevený trámový kríž s kovovým korpusom Krista, nad ktorým je pripevnená novšia plechová tabuľka

Kríž prícestný pri ceste do Studenca

s nápisom INRI. Zhora je kríž chránený plechovou pásovou oblúkovou strieškou. Kríž orientovaný k ceste je v súčasnosti osadený za plotom súkromného pozemku.

4. Kríž pamätný

Lokalita: severovýchodne od mesta, v poli pod severným svahom Spišského hradu, v blízkosti križovatky ciest Levoča – Prešov a Bijačovce - Žehra

Parcela č.: 1858/2, list vlastníctva k danej nehnuteľnosti je nezalože-

dlažbe z lomového travertínu pod krížom je vsadená tabuľka s rytým nápisom: 2.IV.2002 na hlavnej ceste pri autohavárii tragicky zahynul Stanislav Motýľ (33r).

5. Kríž prícestný na Galovej ulici

Lokalita: na severnom konci intravilánu mesta, na východnej strane Galovej ulice pri napojení severnej vetvy ulice Trhovisko

Parcela č.: 1761/1, list vlastníctva č. 1

Vlastník: Mesto Spišské Podhradie

Kríž pamätný

ný, pozemok mimo zastavaného územia mesta, parcela evidovaná ako orná pôda

GPS: 49°0'19.86"N
20°46'29.27"E

Datovanie: r. 2002

Popis objektu:

Hladký travertínový kríž s kovovým korpusom Krista s lichobežníkovým podstavcom, na ktorom je rytý nápis: „Ó, zmŕtvychvstalý Kriste, do svojich oslávených rán prijmi všetky bolestivé rany súčasného človeka“ Ján Pavol II..V

Kríž prícestný na Galovej ulici

GPS: 49°0'22.96"N
20°44'56.51"E

Datovanie:

2. tretina 19. storočia – kríž je zaznačený na historickej katastrálnej mape z r. 1869 aj na mape z 3. vojenského mapovania v r. 1876

Popis objektu:

Drevený trámový kríž s typovým kovovým korpusom Krista, nad ktorým je pripevnená kovová tabuľka s reliéfnym nápisom INRI v dvoch riadkoch (identický korpus a tabuľka sú osadené na mnohých krížoch v širšom okolí Spišského hradu – pozri *Veľké malé pamätihodnosti*³). Horná plocha zvislého a priečného ramena sú oplechované, na ľavej strane priečného ramena je torzo staršej plechovej rozety. Okolo kríža je novšia kovová ohrádka na štvorcovom pôdoryse.

Kríž na Galovej ulici, detail

GPS: 48°59'59.59"N
20°44'54.89"E

6. Kríž prícestný pri ceste na Spišskú Kapitolu

Lokalita: pri hlavnej ceste vedúcej od Spišskej Kapitolu, v mieste križovania hlavnej cesty a Májovej ulice

Parcela č.: 1802, list vlastníctva č. 1

Vlastník: Mesto Spišské Podhradie

Datovanie:

2. tretina 19. storočia – kríž je zaznačený na historickej katastrálnej mape z r. 1869 aj na mape z 3. vojenského mapovania v r. 1876, viditeľný je aj na historickej vedute Spišského Podhradia z 19. storočia.

*Kríž prícestný pri vstupe do mesta od
Spišskej Kapituly na vedute z 19. storočia*

Popis objektu:

Drevený trámový kríž s kovovým korpusom Krista, nad ktorým je pripevnená kovová

tabuľka v tvare zhora nadol rozvinutého zvitku s nápisom I.N.R.I. v dvoch riadkoch. Zhora je kríž chránený poloblúkovou oplechovanou strieškou s dreveným podbitím.

*Kríž prícestný pri ceste na Spišskú Kapitulu,
dnešný stav*

7. Kríž prícestný Hutyrov

Lokalita: v juhozápadnej časti mesta, pri poľnej ceste vychádzajúcej z Májovej ulice (pôvodná vedľajšia cesta do Spišskej Kapituly)

Parcela č.: 2001/2, list vlastníctva č. 2224 (alebo parc. č. 2006, LV č. 2154)

Vlastník: Mesto Spišské Podhradie

GPS: 48°59'35.93"N
20°44'48.69"E

Datovanie: r. 1881

Popis objektu:

Liatinový kríž s korpusom má otvorený rastlinný spletenecový dekor ukončený rozetami na koncoch ramien. V priečnom ramene je nápis INRI, v spodnej časti zvislého ramena v mieste nasadenia na podstavec je kríž rozšírený, dekorovaný postavou Panny Márie lemovanou rozetovým oblúkom. Korpus Krista a Panna Mária sú zvýraznené striebrenkou, inak je kríž čierny. Zhora je chránený mladšou plechovou pásovou oblúkovou strieškou. Kríž predstavuje sériovo vyrábaný kus vyskytujúci sa aj v iných lokalitách v okolí Spišského hradu.

Kríž je osadený na vysoký kamenný 3-stupňový podstavec štvorcového profilu, pričom stredný stupeň je

Kríž prícestný Hutyrov

pootočený o 45° a nábehy na vyšší stupeň sledujú ihlanový tvar. Na podstavci je na čelnej južnej strane vsadená kovová tabuľka s reliéfnym nápisom:

K CTI A CHVALE
BOŽEJ VYSTAVILI
ONDREJ HUTYRA
A JEHO MANŽELKA SUSANNA
ZRODENA KOSSIK
ROKU 1881.

Kríž pamätný na pri ceste do Spišských Vlách

Kríž má mladšiu drevenú latkovú ohrádku na štvorcovom základe s betónovou dlažbou.

8. Kríž pamätný pri ceste do Spišských Vlách

Lokalita: na východnej strane cesty vedúcej zo Spišského Podhradia do Spišských Vlách, pri bývalom Nižnom mlyne v lokalite Jereňáš

GPS: 48°58'38.44"N
20°45'57.76"E

Datovanie: r. 1948

Popis objektu:

Hladký travertínový kríž s kovovým korpusom Krista s hranolovým podstavcom, na ktorom je rytý nápis:

NA ČEŠŤ A
CHVÁLU BOŽU
DAL POSTAVIŤ
RUDOLF RUSIŇÁK
Z RODINU
1948

Kríž pravdepodobne stojí na mieste, kde stával kríž min. od 18. storočia – kríž v tejto lokalite je označený už na historických mapách z 1. a 3. vojenského mapovania v r. 1769 a 1876. O historickom situovaní kríža svedčí aj dvojica starších mohutných líp po stranách kríža.

ZDROJE:

1. JANKÓ A., PORUBSKÁ B.: Vojenské mapovanie na Slovensku 1769 – 1883, Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, 2010
2. Katastrálna mapa Spišského Podhradia z roku 1869, aktualizovaná v roku 1877, Archív GKÚ Bratislava, Sp. 212
3. KLINGOVÁ A., KLING P.: Veľké malé pamätihodnosti, Občianske združenie KRÁSNY SPIŠ, 2010

2.3. Budova Okresného súdu (Bezirk)

Adresa: Prešovská 62, Spišské
Podhradie

Súp. č.: 339

Parc. č.: 458

Vlastník: Podhradie Invest, s.r.o.,
Bratislava, list vlastníctva č. 1452

GPS: 49°0'10.27"N
20°45'24.94"E

Situovanie: severovýchodne od
centra mesta, na východnej strane
Prešovskej ulice

nej mape z r. 1869 je už zaznačený
murovaný 3-kridlový objekt s krát-
kym južným kridlom a s hlavným
a severným kridlom v princípe už
v dnešnom pôdorysnom rozsahu.
Do dnešného základného hmo-
tového členenia bol prestavaný pred
rokom 1890, kedy ho fotograficky
zaznamenal Dr. Artúr Mück a kedy
súžil ako delostrelecké kasárne (?
od r. 1879, kedy boli podľa zdroja
SRRA² založené).

Datovanie:

Nie je známe – na historickej
vojenskej mape z r. 1821 je v tejto
lokalite zaznačený murovaný objekt
s uzavretou drevenou dvorovou
zástavbou. Na historickej katastrál-

Podstatné vývojové fázy v dá- tach:

- ? – po zrušení kasární bol objekt

*Delostrelecké kasárne na fotografii Dr.
Artúra Mücka z r. 1890*

Dvorová časť delostreleckých kasární na fotografii Dr. Artúra Mücka z r. 1890

- 2. polovica 20. stor. – rôzne prestavby objektu súvisiace hlavne s výrobnou činnosťou

Popis objektu:

2-podlažný 3-krídlový objekt s pôdorysom v tvare U, zastrešený sedlovou strechou s plechovou krytinou. Hlavná fasáda má historizujúce tvaroslovie, je symetrická 7-osová s rytmom 1-2-1-2-1, členená kordónovou a korunnou rímsou a na 2. podlaží kvádrovými lizénami. Pravouhlé okná majú plastické šambrány – na 1. podlaží jednoduché hladké, na 2. podlaží s klenákmi, ušami a dekoratívnymi parapetmi. Os fasády je zvýraznená frontónovým nadstavcom s mestským erbom. Hlavný vstup situovaný v strednej osi má v súčasnosti rozmernú plechovú bránu, podľa fotografie z r. 1890 mal pôvodne stlačený oblúkový portál a hladkú nečlenenú fasádu bez nadstavca.

adaptovaný na sídlo okresného súdu (obnoveného v r. 1894 spolu so sídlom okresu). Pravdepodobne vtedy dostal historizujúcu úpravu fasády.

- od r. 1924 – v časti objektu bola umiestnená štátna meštianska škola, pre jej účely boli upravené priestory v zadnom trakte. V zostávajúcich častiach budovy boli naďalej priestory súdu, vrátane okresnej väznice.

- 1945 – pred príchodom ruského frontu 19. januára bol objekt poškodený výbuchom bomby

- 1949 – zrušenie Okresného súdu

- 1950 – oprava objektu, postavená nová pavlač

- 1956 – vysťahovanie školy do novopostavenej budovy na Školskej ulici č. 3

- 198 -

Pamiatková hodnota:

Hodnota urbanistická, architektonická, umelecká, historická.

Odporučanie:

Objekt bývalého okresného súdu má pre históriu mesta veľký význam, pripomína obdobie, kedy bolo Spišské Podhradie sídlom okresu a súdu. Z týchto dôvodov odporúčame objekt zaradiť do zoznamu pamätihodností mesta.

ZDROJE:

1. ŽIFČÁK F. a kol.: Kronika mesta Spišské Podhradie slovom i obrazom, Mesto Spišské Podhradie, 1999

2. <http://www.srra.sk/podhradie/datatb/b112.htm>

3. <http://www.zsskolska3.sk/index.php?meno=37>

4. JANKÓ, A., PORUBSKÁ B.: Vojenské mapovanie na Slovensku 1769 – 1883, Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, 2010

5. Katastrálna mapa Spišského Podhradia z roku 1869, aktualizovaná v roku 1877, Archív GKÚ Bratislava, Sp. 212

Bývala budova Okresného súdu v r. 2005

2.4. Mestské Ťadovne

Lokalita popisom: v severozápadnej časti mesta, v svahu na východnej strane Galovej ulice

Parc. č.: 1776/3

Vlastník: súkromný vlastník, list vlastníctva č. 582

GPS: 49°0'12.03"N
20°45'0.62"E

Datovanie:

Prelom 18./19. storočia (Na historickej katastrálnej mape z r. 1869 je na mieste pivníc zakreslený nadzemný murovaný objekt lichobežníkového pôdorysu s parcelným číslom 644. Torzá múrov stáli ešte v decembri 2009, kedy ich fotograficky zdo-

kumentoval Ing. Odler pri terénnej dokumentácii objektov Ťadovní.)

Objektová skladba:

1. Severná Ťadovňa
2. Južná Ťadovňa (pivnica)

Popis objektov:

Mestské Ťadovne tvoria dva kamenné murované neomietnuté podzemné objekty samostatne prístupné zo západnej strany – od cesty na Galovej ulici. Vstup do severnej Ťadovne je situovaný bližšie pri ceste v kamennom opornom múre, vstup do južnej Ťadovne je situovaný ďalej od cesty a je zapustený do sva-

Vstupy do Ťadovní od cesty na Galovej ulici

hu. Obidva vstupy sú zabezpečené 1-krídlovými plechovými dverami. V nadzemnej časti ľadovni je nerovný terén s náletovou zeleňou, torzá bývalej nadzemnej stavby zdokumentovanej v r. 2009 už nestoja.

Severná ľadovňa má vstupný otvor s plytkým segmentovým záklenkom, ktorého murivo je čiastočne zrútené a drží už len na kovovom ráme plechových dverí. Je trojpriestorová, s priestormi radenými za sebou smerom na východ, pozostáva zo vstupnej chodby, priečnej chodby a priestoru ľadovne. Chodby sú zaklenuté segmentovými klenbami, ľadovňa stlačenými valenými klenbami. Na bočných múroch sú na rôznych miestach výklenky a kapsy na trámy. Dlážka je hlinená, smerom do hĺbky sa zvažuje. Vstupná chod-

ba má rozmery cca š. 2 m / dl. 6 m / v. 4 m, priečna chodba cca š. 1,7 m / dl. 6 m / v. 4 m. Ľadovňa je široká cca 5,7 m, má stupňovito sa zvyšujúcu výšku v 3 úrovniach – prvých cca 4,5 m je výška klenby cca 4 m, druhých cca 10 m je výška klenby cca 10 m a posledný úsek má vrchol klenby vo výške cca 14 m.

Južná ľadovňa je dvojpriestorová, s priestormi radenými za sebou smerom na východ, pozostáva zo vstupnej chodby a priestoru ľadovne. Chodba je zaklenutá segmentovou klenbou, má rozmery cca š. 2 m / dl. 10 m / v. 2 m. Ľadovňa je zaklenutá stlačenou valenou klenbou, na východnej strane zosunutou, má rozmery cca š. 5 m / dl. 9 m / v. 4 m. Dlážka je v oboch priestoroch hlinená.

*Vstupná
chodba do
južnej pivnice*

Pamiatková hodnota:

Hodnota urbanistická, technická, historická, jedná sa špecifický dokument uchovávaný potravín v chladných priestoroch počas celého roka. Hodnotu znásobuje aj to, že tu boli pravdepodobne uchovávané suroviny na výrobu spišských párkov – slávnych podhradských viršlí.

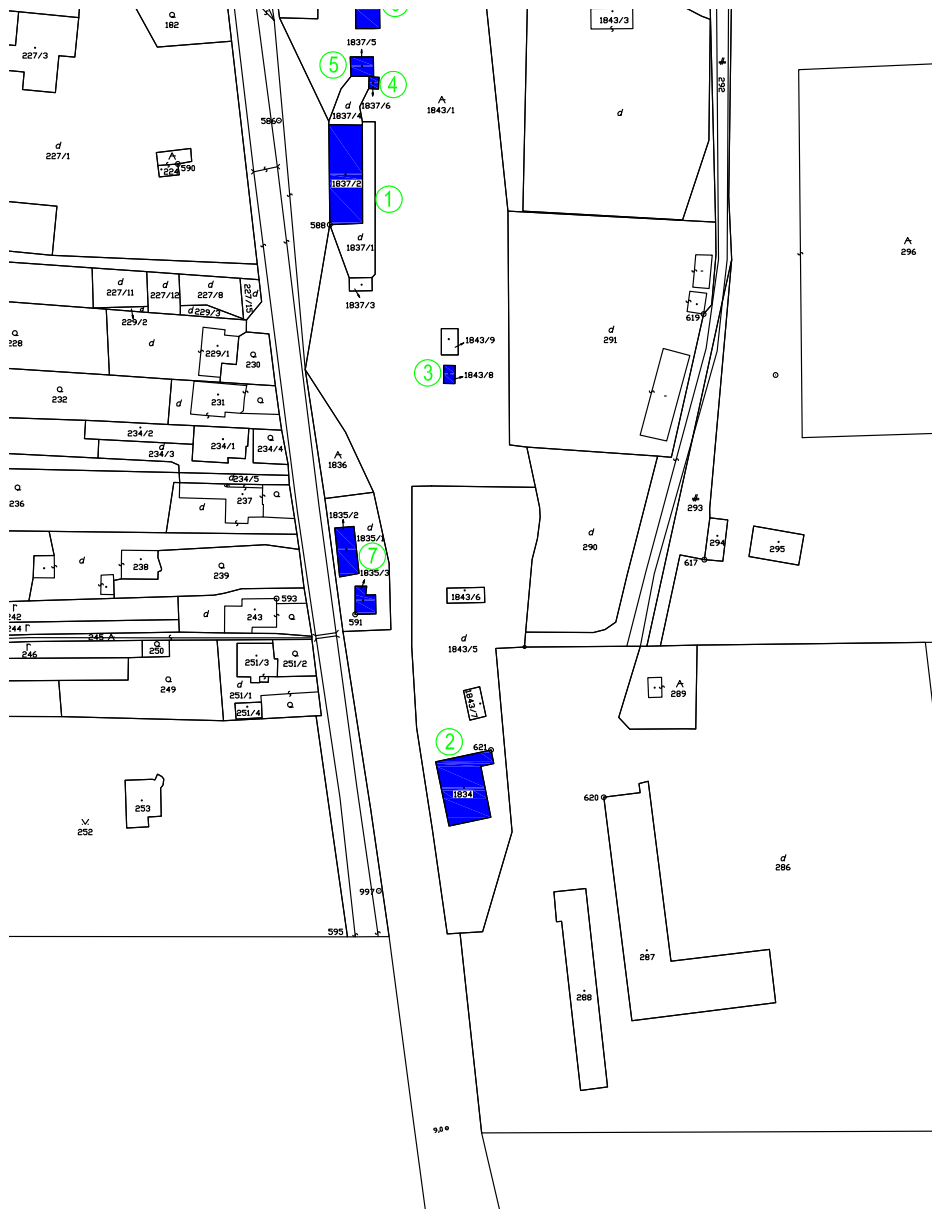
Odporúčanie:

V r. 2009 odporučil objekty ľadovní na zápis do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu Krajský pamiatkový úrad Prešov, k tomuto návrhu sa pridávame. Do doby zápisu odporúčame zaradiť objekty do zoznamu pamätihodností mesta.

ZDROJE:

1. Terénna dokumentačná karta Sklady ľadu, KPÚ Prešov, Ing. Peter ODLER, 2009
2. Katastrálna mapa Spišského Podhradia z roku 1869, aktualizovaná v roku 1877, Archív GKÚ Bratislava, Sp. 212

2.5. Areál železniční stanice

Situačná mapa

Príjazd k staničnej budove z južnej strany

Adresa železničnej stanice: Štefánikova 35, Spišské Podhradie

Lokalita popisom: železničná stanica je situovaná v juhovýchodnej časti mesta, na východnej strane cesty do Spišských Vlách

Datovanie:

Založenie, iniciátor, autor:

1894 – prvý vlak prišiel do Spišského Podhradia 14.októbra 1894. Koncesiu pre výstavbu a prevádzku železnice zo stanice KBŽ v Spišských Vlachoch do Spišského Podhradia získal v r. 1894 na základe nariadenia MO č. 18541/94.III.20 podhradský mešťanosta Alexander Fest. V tom istom roku vznikla Spišsko-Podhradská miestna že-

leznica, úč. spoločnosť. Vicinálna dráha dlhá 9,5 km vznikla kvôli pripojeniu na hlavnú Košicko – Bohumínsku železnici vybudovanú v r. 1872 (úsek Spišská Nová Ves – Kysak). Trakčnú službu na trati vykonávali tri rušne vyrobené mníchovskou lokomotívkou Krauss pôvodne pre železniciu Budapešť – Pécs. Údržba rušňov sa vykonávala v Spišskom Podhradí vo výhrevni.

Podstatné vývojové fázy:

- 1924 – 26. marca bol v dôsledku povodne v Spišskom Podhradí pretrhnutý železničný násyp, trať bola opravená a sprevádzkovaná do 28. marca

- 1928 – koncom januára boli za

Výpravná budova, pohľad od kolajiska z juhovýchodnej strany

účasti zástupcu Ministerstva železníc z Prahy Karola Matouška riešene vzťahy obce Spišské Podhradie a miestnej vicinálnej železnice, problém pohľadávok železníc sa riešil na mimoriadnom zasadnutí obecného zastupiteľstva, 22. apríla sa uskutočnilo valné zhromaždenie železnice, na ktorom boli schválené nové stanovy firmy premenovanej na Spišskopodhradskú miestnu dráhu, úč. spol.

- 1942 - v auguste Ministerstvo dopravy a verejných prác, železničný rezort, schválilo projekt na rozšírenie železničnej stanice, ktorá už počtom a úpravou koľajníc nevyhovovala zvýšeným požiadavkám dopravy. Projekt počítal s predĺ-

žením koľaje č. 3 a vybudovaním novej výhrevne. Projekt v septembri schválila aj miestna komisia pozostávajúca zo zástupcov dôležitých úradov. Kvôli rozšíreniu železnice boli vyvlastnené dotknuté pozemky vo vlastníctve r.k. cirkvi, mesta a Leopolda Grünbergera a jeho manželky Sidónie, rod. Rauchbergerovej.

- 1945 – v dôsledku udalostí v posledných dňoch vojny bola prerušená doprava na železnici, obnovená bola 19. mája

- 1956 – rekonštrukcia železnice – boli vymenené koľajnice za silnejšie, predĺžené manipulačné koľaje (šturce)

- 1957 – pri železničnej stanici

Výhrevňa – depo rušňové, severná fasáda

bola vybudovaná lampáreň a sociálne zariadenie

- štruktúra staničnej budovy

Popis areálu:

Areál železničnej stanice pozostáva z viacerých objektov. Všetky boli okolo r. 1935 zaznačené do historickej katastrálnej mapy z r. 1869 ako doplnok červenou linkou. Železničná stanica Spišské Podhradie je koncovou dopravňou na jednokol'ajnej trati ŽSR č. 187 Spišské Vlaky - Spišské Podhradie, administratívne pričlenenou k železničnej stanici Spišské Vlaky. V súčasnosti je doprava na trati minimálna. Kol'ajisko je situované východne od staničnej budovy, rozchod kol'ají je 1435 mm.

Objektová skladba:

1. budova výpravná
2. výhrevňa – depo rušňové
3. stavadlo (výhybňa)
4. váha
5. sklad palív
6. sklad
7. služobné domy

Popis objektov:

1. Budova výpravná

súp. č.: 489

parc. č.: 1837/2, list vlastníctva č. 889

vlastník: Železnice Slovenskej republiky, Klemensova 8, Bratislava, list vlastníctva č. 889

Pohľad z juhozápadu na stavadlo (vľavo) a na Spišský hrad

GPS: 48°59'44.60"N
20°45'20.94"E

Budova je situovaná v centre areálu na západnej strane koľajiska. Je jednopodlažná s obdĺžnikovým pôdorysom, zastrešená sedlovou strechou so šablónovou eternitovou krytinou, nad strechu vystupujú početné tehlové rezné komínové telesá. Na východnej strane strecha pokrýva nástupisko. Fasády majú novodobejšie stvárnenie bez architektonického členenia (asi z obnovy v r. 1972-74), omietky sú hrubé cementové, výplne otvorov mladšie drevené. V severnom štíte je malý kruhový vetrací otvor, v južnom štíte vonkajšie dvier-

ka. V objekte je služobná miestnosť – dopravná kancelária so služobným telefónom, osobná pokladňa, výpravňa a úschovňa batožín, čakáreň, byt a iné pomocné miestnosti.

2. Výchrevňa – depo rušňové

súp. č.: 1091

parc. č.: 1834

vlastník: Železničná spoločnosť Cargo Slovakia, a.s., Drieňová 24, Bratislava, list vlastníctva č. 2133

GPS: 48°59'38.49"N
20°45'23.25"E

Objekt je situovaný v južnej časti areálu, na východnej strane želez-

ničnej trate. Má pôdorys v tvare L, tvorí ho halové hlavné krídlo a malé 2-podlažné krídlo s pomocnými priestormi situované na východnej strane. V hlavnej hale sú dva páry koľají a dvojica kanálov v medzikolajisku, prístup do objektu je zo severnej strany cez dvojicu rozmerných drevených doskových vrát. Krídla objektu sú zastrešené navzájom kolmými plytkými sedlovými strechami so šablónovou eternitovou krytinou, nad strechu vystupujú tehlové rezné komínové telesá. Fasády majú hladké omietky s plastickým lizénovým rámovaním.

3. Stavadlo (výhybňa)

súp. č.: 1082 (orientačné č. 134)

parc. č.: 1843/8

vlastník: Železnice Slovenskej republiky, Klemensova 8, Bratislava, list vlastníctva č. 889

GPS: 48°59'42.64"N
20°45'22.65"E

Malý 1-podlažný 1-priestorový objekt obdĺžnikového pôdorysu zastrešený sedlovou strechou s keramickou škridlovou krytinou situovaný na východnej strane koľajiska medzi výpravnou budovou a depom. Fasády majú novodobejšiu úpravu s hrubou omietkou a mladšími výplňami otvorov.

4. Váha

súp. č.: bez súpisného čísla

parc. č.: 1837/6

vlastník: Železnice Slovenskej republiky, Klemensova 8, Bratislava, list vlastníctva č. 889

GPS: 48°59'45.65"N
20°45'21.27"E

Malý 1-podlažný čiastočne podpivničený objekt pravouhlého pôdorysu je situovaný severne od výpravnej budovy ako prvý v rade za sebou stojacich objektov. Zastrešený je plochou strechou, na južnej strane má vstupný otvor s drevenou rámovou výplňou, na východnej strane smerom ku koľajisku rozmerné pravouhlé viačtambulkové okno. Koncová časť váhy je priamo prepojená na koľajisko pred ňou.

5. Sklad palív

súp. č.: 1080

parc. č.: 1837/5

vlastník: Železnice Slovenskej republiky, Klemensova 8, Bratislava, list vlastníctva č. 889

GPS: 48°59'45.89"N
20°45'21.12"E

Menšia 2-podlažná stavba s obdĺžnikovým pôdorysom situovaná medzi váhou a skladoom na sever-

Trojica objektov severne od výpravnej budovy – zľava váha, sklad palív a sklad

nom konci areálu, zastrešená plochou strechou.

6. Sklad

súp. č.: 488 (orientačné č. 34)

parc. č.: 1838

vlastník: Železnice Slovenskej republiky, Klemensova 8, Bratislava, list vlastníctva č. 889

GPS: 48°59'46.33"N

20°45'21.13"E

Objekt je situovaný na severnom konci areálu na západnej strane koľajiska. Tvorí ho jednoduchá drevená 1-podlažná stavba na vyvýšenom základe s pozdĺžnym obdĺžnikovým pôdorysom. Zastrešená je sedlovou strechou s hrebeňom v pozdĺžnej osi so šablónovou eternitovou

krytinou. Zo strany koľajiska má objekt pozdĺž celej východnej fasády betónovú rampu a dva široké dverné otvory, rampa pokračuje aj pred severnou fasádou. Obvodový plášť objektu je jednoduchý drevený doskový so zvislým kladením, na štítových fasádach sú väčšie pravouhlé zamrežované okenné otvory, na severnej strane je spodný otvor vstupný. V súčasnosti je objekt využívaný na výkup druhotných surovín.

7. Služobné domy

Dom I.

súp. č.: 493

parc. č.: 1835/2

vlastník: Železnice Slovenskej re-

Pohľad na služobné domy z východu od kolajiska

publiky, Klemensova 8, Bratislava,
list vlastníctva č. 889

GPS: 48°59'40.83"N
20°45'21.29"E

Dom II.

súp. č.: 1083

parc. č.: 1835/3

vlastník: Železnice Slovenskej republiky,
Klemensova 8, Bratislava,
list vlastníctva č. 889

GPS: 48°59'40.31"N
20°45'21.58"E

Domy sú situované južne od výpravnej budovy, severo-severozápadne od depa, na západnej strane

železničnej trate. Sú 1-podlažné zastrešené sedlovými strechami s keramickou škridlovou krytinou. Majú hladké fasády, zväčša staršie výplne otvorov – drevené kazetové dvere a viactabulkové drevené okná. Severný dom I. má obdĺžnikový pôdorys, fasády bez architektonického členenia. Južný dom II. má pôdorys v tvare L, fasády majú v štítoch stupňovitý plastický dekor, omietkovú šambránu kruhového štítového okna a rezbársky dekorované trámy exteriérovej časti krovovej konštrukcie.

Pamiatková hodnota:

Hodnota urbanistická, architektonická, historická.

Odporúčanie:

V r. 2008 sa uvažovalo o zápise výpravnej budovy do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu. Staničnú budovu odporúčame zaradiť do zoznamu pamätihodností mesta ako doklad vývoja železničnej dopravy v regióne.

ZDROJE:

1. ŽIFČÁK F. a kol.: Kronika mesta Spišské Podhradie slovom i obrazom, Mesto Spišské Podhradie, 1999

2. Terénna dokumentačná karta Železničná stanica, KPÚ Prešov, Ing. Peter ODLER, 2008

3. JANKÓ, A., PORUBSKÁ B.: Vojenské mapovanie na Slovensku 1769 – 1883, Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, 2010

4. <http://www.vlaky.net>

5. Katastrálna mapa Spišského Podhradia z roku 1869, aktualizovaná v roku 1877, Archív GKÚ Bratislava, Sp. 212

2.6. Harmattova továreň

Adresa: Štefánikova 60,
Spišské Podhradie
súp. č.: 514
parc. č.: 220/1
vlastník: Mesto Spišské Podhradie, list vlastníctva č. 1
GPS: 48°59'45.04"N
20°45'11.67"E

Lokalita popisom: v juhovýchodnej časti mesta, pri potoku, západne od cesty do Spišských Vlách

Datovanie:

Založenie, iniciátor, autor:

1913 – vznik podniku Ján Harmatta, továreň na elektrické spracovanie, úč. spol. V dobe svojho vzniku bola továreň významným

podnikom využívajúcim nové progresívne technológie spracovania kovového polotovaru. Technológie, ktoré predbehli svoju dobu, vynášiel priamo majiteľ továrne, strojný inžinier Ján Harmatta. V továrni sa vyrábali reťaze, rúry, barely a cisterny, bola najväčším podnikom v Spišskom Podhradí, zamestnávala cca 200 ľudí. (Ján Harmatta je významnou osobnosťou Spišského Podhradia, o.i. sa v r. 1922-1923 zaslúžil o zavedenie elektrického prúdu v meste, jeho secesná vila na južnom konci mesta je národnou kultúrnou pamiatkou)

Podstatné vývojové fázy:

1924 – na Harmattovu továreň bola uvalená nútená správa

Objekt dielne (repro)

1928 – zánik továrne

1931 – na mieste bývalej Har-
mattovej továrne bola schválená
výstavba parnej pily firmy Drevo-
priemysel

pred r. 1948 – strojné vybavenie
továrne bolo vyvezené do Maďarska

2. polovica 20. stor. – adaptácia
priestorov bývalej továrne na rôzne
prevádzky, viaceré prestavby, prí-
stavby a asanácie objektov

1985 – areál bývalej továrne bol
zapísaný do Ústredného zoznamu
pamiatkového fondu

2009 – z dôvodu zániku pamiat-
kových hodnôt bolo zrušené vyhlá-
senie národnej kultúrnej pamiatky

Popis areálu:

Z areálu je zachované torzo pô-
vodných objektov, aj to značne
prestavaných v 2. polovici 20. sto-
ročia. Zachovaná je časť objektu
kotelne s komínom a objekt dielne.
Komín, situovaný na západnej
strane areálu pri potoku, je vysoký
murovaný tehlový neomietnutý,
východne od neho je 3-podlažný
objekt s priestorom rozvodne. Ob-
jekt je tehlový murovaný omietnu-
tý, vysoká nadstavba podstrešia je

novšia murovaná z pórobetónových
tvárnic, prekrytá dvojicou plyt-
kých navzájom kolmých sedlových
strieich s plechovou krytinou. Okná
majú mladšie sklobetónové výplne,
na východnej fasáde sú pozostatky
asanovaného východného krídla.

Dielňu situovanú na severnej strane
bývalého areálu tvorí menší 1-pod-
lažný objekt obdĺžnikového pôdo-
rysu zastrešený sedlovou strechou
s plechovou krytinou. Je murovaný
zo zmiešaného muriva, s pravi-
delnými odsadenými plochami,

*Objekt kotelne s komínom, pohľad z juhozá-
padu*

ktorých sú segmentovo zaklenuté okenné otvory s viactabuľkovými kovovými výplňami a drevené rámové doskové vstupné vráta.

Pamiatková hodnota:

Hodnota urbanistická, historická, prenesená z hľadiska významnosti osobnosti majiteľa továrne.

Odporúčanie:

Napriek tomu, že objekt bol kvôli nedostatku pamiatkových hodnôt národného významu v r. 2009 vypísaný z Ústredného zoznamu pamiatkového fondu, odporúčame areál továrne zaradiť do zoznamu pamätihodností mesta ako doklad vývoja priemyselnej výroby v meste a zvlášť ako doklad o období, kedy práve v Spišskom Podhradí boli dosiahnuté prvenstvá v zavádzaní nových moderných technológií spracovania kovov.

ZDROJE:

1. ŽIFČÁK F. a kol.: Kronika mesta Spišské Podhradie slovom i obrazom, Mesto Spišské Podhradie, 1999

2. Evidenčný list nehnuteľnej kultúrnej pamiatky Areál bývalej továrne J. Harmattu a spol.

3. Rozhodnutie o zrušení vyhlásenia národnej kultúrnej pamiatky č. MK-2331/2009-51/3784 zo dňa 20.3.2009

4. Katastrálna mapa Spišského Podhradia z roku 1869, aktualizovaná v roku 1877, Archív GKÚ Bratislava, Sp. 212

Objekt kotolne s komínom, pohľad zo severozápadu

- 215 -

Adresa: Štefánikova 32, Spišské Podhradie

Lokalita popisom v juhovýchodnej časti mesta, severne od železničnej stanice

Datovanie:

Založenie, iniciátor, autor:

1935 – budovu obilného skladu Roľníckeho skladištného družstva postavil Michal Hleba, otvorená bola 22. septembra. Okrem skladu mala aj modernú čistiareň obilia. Roľnícke skladištné družstvo vzniklo v r. 1929 pod názvom Spišské skladištné družstvo s.r.o. – sklad Spišské Podhradie, premenovalo

sa v r. 1934. Cieľom družstva bolo pomôcť roľníkom odpredať produkty za výhodné ceny a tiež zracionalizovať výrobu zavádzaním nových progresívnych metód.

Popis areálu:

Areál Poľnohospodárskeho nákupného závodu (PNZ) pozostáva z viacerých objektov. Všetky boli okolo r. 1935 zaznačené do historickej katastrálnej mapy z r. 1869 ako doplnok červenou linkou. Areálom v severo – južnom smere prechádzajú nákladkové koľaje, v západo – východnom smere ho delí poľná cesta vedúca k Dolnej bráne Spiš-

Sklad a čistička krmív, pohľad zo severozápadu

ského hradu. V južnej časti areálu na východnej strane pri koľajach je objekt skladu a čističky krmív, na západnej strane sú garáže s administratívou, na severnej strane v nadväznosti na hlavnú cestu (do Spišských Vlách) je objekt s nákladnou váhou. Na severnej strane areálu, východne od koľají, sú objekty skladov a predaja krmív.

Objektová skladba:

1. Sklad a čistička krmív
2. Váha nákladná
3. Budova garáží a administratívy
4. Sklady s predajom krmív

Popis objektov:

1. Sklad a čistička krmív

súp. č.: 487

parc. č.: 1841

vlastník: Železnice Slovenskej republiky, Klemensova 8, Bratislava, list vlastníctva č. 889

GPS: 48°59'49.07"N

20°45'20.87"E

Objekt skladu s obdĺžnikovým pôdorysom tvorí čiastočne podpivničená stavba s dvomi nadzemnými podlažiami a využívaným podkrovím, prestrešená sedlovou plechovou strechou so štítlmi na kratších stranách. Suterén má betónové stropy,

Sklad a čistička krmív, pohľad zo severovýchodu

Objekt nákladnej váhy

poschodia drevené trámové stropy s doskovým záklopom tvoriacim dlážku vyššieho podlažia, v stropoch sú násypné otvory a rúrové dopravníky. Stropy sú nesené 2-radovou drevenou trámovou stĺpovou konštrukciou radenou v pozdĺžnom smere, ktorá vytvára strednú chodbu a skladové boxy v bočných traktoch. Vstup do objektu pre autodopravcov je zo západnej strany cez betónovú rampu, na východnej strane je vchod pre nákladku železničnej prepravy tiež s betónovou rampou. Fasády majú hrubé cementové omietky, okenné otvory sú malé pravouhlé ležaté s pravidelným rytmom. Nákladné rampy sú prekryté pultovými strechami.

Čistička krmív pristavaná ku skladu z južnej strany je 1-podlažná stavba obdĺžnikového pôdorysu prepojená so skladoom rúrovým šnekovým dopravníkom. Prestrešená je plytkou

sedlovou plechovou strechou, prístupná je zo západnej strany krátkou kovovou rampou. Fasády čističky majú hrubé cementové omietky.

2. Váha nákladná

súp. č.: 990

parc. č.: 1840

vlastník: Železnice Slovenskej republiky, Klemensova 8, Bratislava, list vlastníctva č. 889

GPS: 48°59'49.57"N

20°45'19.53"E

Objekt s váhou tvorí malá 2-podlažná stavba s obdĺžnikovým pôdorysom, druhé podlažie je prístupné vonkajším kovovým schodiskom z východnej strany. Prestrešená je pultovou strechou s plechovou krytinou, plechová strecha s kovovou konštrukciou prekrýva aj nákladnú plošinu váhy na severnej strane.

Budova garáží a administratívy

3. Budova garáží a administratívy

súp. č.: 494

parc. č.: 1839/2

vlastník: Železnice Slovenskej republiky, Klemensova 8, Bratislava, list vlastníctva č. 889

GPS: 48°59'48.65"N
20°45'19.42"E

2-podlažná stavba s obdĺžnikovým pôdorysom je v dnešnom pôdorysnom rozsahu zakreslená už na historickej katastrálnej mape. Vonkajšou obhliadkou sa javí ako mladšia stavba (prestavba, príp. novostavba na mieste staršej stavby?). Na spodnom podlaží na východnej strane sú veľké pravouhlé garážové vráta, na hornom podlaží pravouhlé okenné otvory s pravidelným rytmom. Na východnej strane je plytký stredný 2-osový rizalit. Stavba je zastrešená plochou strechou.

4. Sklady s predajom krmív

súp. č.: 486

parc. č.: 304, 305

vlastník: AKTIV PARK a.s., Korňa č. 509, list vlastníctva č. 3684

GPS: 48°59'51.55"N
20°45'22.15"E

Sklady situované v severnej časti areálu pozostávajú z dvoch objektov radených za sebou s pozdĺžnymi obdĺžnikovými pôdorysmi. Obidva objekty sú 1-podlažné 1-priestorové s vyvýšenou podmurovkou, prístupné sú zo západnej strany od koľají cez nákladné rampy. Zastrešené sú plytkými sedlovými strechami s plechovými krytinami, západná časť strechy južného objektu s kovovou väznikovou konštrukciou prekrýva nákladkovú plochu. Predný južný objekt je murovaný so stĺpovou konštrukciou s odsadenými výplňovými plochami,

Sklady s predajom krmív

v ktorých sú ležaté pravouhlé zamrežované okná bez výplní, vstupné dvere sú kovové posuvné. Severný objekt má drevenú stĺpovú konštrukciu, malé pravouhlé okná a drevené dvere s rámovou konštrukciou.

Pamiatková hodnota:

Hodnota urbanistická, historická.

Odporúčanie:

V r. 2008 sa uvažovalo o zápise areálu do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu. Napriek tomu, že areál nemá výnimočné architektonické hodnoty, patrí spolu s areálom železnice k posledným predstaviteľom industriálnych objektov z obdobia 19. a 1. pol. 20. storočia v „priemyselnej štvrti“ v Spišskom Podhradí. Areál odporúčame zachovať s možnosťou adaptácie na iný účel.

ZDROJE:

1. ŽIFČÁK F. a kol.: Kronika mesta Spišské Podhradie slovom i obrazom, Mesto Spišské Podhradie, 1999

2. Terénna dokumentačná karta Poľnohospodársky nákupný závod (PNZ), KPÚ Prešov, Ing. Peter ODLER, 2008

3. JANKÓ, A., PORUBSKÁ B.: Vojenské mapovanie na Slovensku 1769 – 1883, Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, 2010

4. Katastrálna mapa Spišského Podhradia z roku 1869, aktualizovaná v roku 1877, Archív GKÚ Bratislava, Sp. 212

5. Parcelný protokol z roku 1868 ku Katastrálnej mape Spišského Podhradia z roku 1869, aktualizovaný v roku 1877, Archív GKÚ Bratislava

2.8. Mlyn na Jereňáši

súp. č.: 500

parc. č.: 1937/1

vlastník: súkromné vlastníctvo,
list vlastníctva č. 769

GPS: 48°58'37.22"N
20°45'57.51"E

Lokalita popisom: na západnej strane hlavnej cesty vedúcej zo Spišského Podhradia do Spišských Vlách, v lokalite zaniknutej osady Jereňáš

Datovanie:

Založenie, vlastníci:

Nie je známe, základ objektu môže pochádzať z 18. storočia, mlyn v tejto lokalite je zaznačený na všetkých vojenských mapách z r. 1769, 1821 aj 1876. Na historickej katastrálnej mape z r. 1869 je zaznačený ako murovaný objekt s parcelným číslom 79, vlastníkom objektu bol vtedy Martin Lach. Pri objekte stáli dva drevené hospodárske objekty, južne pod areálom bol mostík cez mlynský potok (dnes vedie k hájovni). Lokalita Jereňáš je z prameňov známa od r. 1262, kedy patrila Ondrejovi a jeho príbuzným, neskôr používali vlastníci miestnych majetkov prídomok

de Aranyas (Aranyasi). Od r. 1699, kedy sa dokázalo, že rodina Aranyasi vymrela po meči, patril celý majetok s majerom Spišskej Kapitule (podrobne Vencko¹). Začiatkom 20. storočia žila v objekte mlyna rodina Hadri, z ktorej pochádzajú spišskí básnici – kňaz František Hadri-Drevenický (1905-1961, o.i. za svojho pôsobenia v Hnilčíku spísal dvojzväzkovú kroniku Dejiny Hnilčíka) a jeho brat učiteľ Ľuboslav.

Popis objektu:

Z objektu mlyna dnes zostala len severná časť, aj tá je značne prestavaná a v havarijnom technickom stave. Je dvojpodlažná obdĺžnikového pôdorysu s novšou úpravou okenných a vstupných otvorov. Zastrešená je sedlovou plechovou strechou s valbou na severnej stra-

Objekt mlyna, pohľad z juhu

ne, na južnej strane je vyšší tehlový štítový múr bývalej južnej časti stavby. Južná časť bola 3-podlažná. Prvé podlažie je murované z kameňa, vyššie podlažia sú tehlové. Fasády boli pravdepodobne členené hladkými lizénovými rámami.

Pamiatková hodnota:

Hodnota urbanistická, historická, prenesená kvôli spätosti objektu s rodinou Hadri.

Odporúčanie:

Objekt má pre históriu oblasti veľký význam, je posledným stojacim svedkom osídlenia tejto lokality.

Okrem toho je rodným domom básnika Františka Hadri-Drevenického. Preto odporúčame objekt zaradiť do zoznamu pamätihodností mesta.

ZDROJE:

1. VENCKO J.: Z dejín okolia Spišského Hradu, Edmund Schustek, Spišské Podhradie, 1941

2. ŽIFČÁK F. a kol.: Kronika mesta Spišské Podhradie slovom i obrazom, Mesto Spišské Podhradie, 1999

3. JANKÓ, A., PORUBSKÁ B.: Vojenské mapovanie na Slovensku 1769 – 1883, Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, 2010

4. Katastrálna mapa Spišského Podhradia z roku 1869, aktualizovaná v roku 1877, Archív GKÚ Bratislava, Sp. 212

5. Parcelný protokol z roku 1868 ku Katastrálnej mape Spišského Podhradia z roku 1869, aktualizovaný v roku 1877, Archív GKÚ Bratislava

Objekt mlyna, pohľad zo severu

2.9. Domy na Štefánikovej ulici

Okrem viacpodlažných meštianskych domov v centre mesta, ktoré sú zväčša národnými kultúrnymi pamiatkami, sú hodnotné aj radové zástavby menších prízemných remeselníckych domov, čo napokon potvrdzuje aj rozsah Pamiatkovej zóny Spišské Podhradie. Asi od poslednej tretiny 19. storočia začali tieto domy v duchu vtedajšej módy dostávať zdobnejšiu ornamentiku fasád, vrátane výplní okenných a vstupných otvorov. Fasády majú hlavne historizujúce tvaroslovie s plastickými šambránami, z ktorých niektoré majú klenáky ale-

bo nadokenné rímsoy, členené sú soklami a bohato profilovanými korunnými rímsami, niektoré majú kvádrovú alebo pásovú bosáž. Niektoré mali lizénové alebo pilastrové členenie (napr. domy č. 16 a 83) medzičasom zničené brizolitovou povrchovou úpravou. Zaujímavá je fasáda domu č. 85 s travertínovým kvádrovým obkladom. Na ulici je zachovaných viacero bohato umelecky rezbársky dekorovaných vstupných dverí, brán a okien. Ulicu degraduje cesta II. triedy, ktorá ňou prechádza a ktorá má zvýšenú niveletu oproti staršiemu stavu, čo sa

Západná strana Štefánikovej ulice, pohľad zo severu

Remeselnícky dom č. 29, národná kultúrna pamiatka

prejavuje na „utopení“ niektorých vstupov hlavne na západnej strane ulice.

Podobné historizujúce alebo secesné fasády mali remeselnícke domy aj na ďalších uliciach v okolí

Dom č. 84 so zachovaným tvaroslovím a výplňami otvorov

Dom č. 85 s travertínovým obkladom fasády

Dom č. 85, detail parapetu a ostenia

historického jadra mesta – na Podzámkovej, Prešovskej aj Hviezdoslavovej ulici. Žiaľ, zachované sú len ojedinele. Potrebné je spomenúť

rohový dom medzi Hviezdoslavovou a Štúrovou ulicou s nástennou maľbou, ktorá má pravdepodobne súvis s blízkosťou kostola a kláštora

Dom č. 83 so zachovanými výplňami otvorov, z členenia fasády zostala zachovaná len profilovaná korunná rímsa

Dom č. 14 so zachovaným tvaroslovím a výplňami otvorov

Milosrdných bratov.

V súvislosti so Štefánikovou ulicou treba spomenúť, že to bola ulica, kde bola usadená židovská komunita, ktorá si tu okolo r. 1873 postavila školu a v r. 1875 synagógu (hneď po príchode Židov do Spišského Podhradia tu vznikla v r. 1850 židovská organizácia Chevra Kadischa, v r. 1925 bola založená židovská knižnica – Aviva). Okrem

Nástenná malba na dome na Hviezdoslavovej ulici

Dom č. 16 so zachovanými vstupnými dverami a profilovanou korunnou rímsou, pod brizolitovou povrchovou úpravou sa slabó črtá pilastrové členenie fasády

domov na Štefánikovej ulici vlastnili židovskí občania domy aj v ďalších častiach mesta – meštianske domy v centre, aj vily v okrajových štvrtiach. Okrem remeselníckych a obchodných povolání boli aj vlastníkmí mnohých významných podnikov v meste. Rovnako ako inde v Európe, aj podhradských Židov, tvoriacich asi pätinu obyvateľstva v meste, postihla tragédia holokaustu. Z tých málo, ktorí sa po vojne vrátili, viacerí sa natrvalo odsťahovali za hranice republiky. Dnes zostala synagóga jedinou zachovanou nehnu-

teľnou pamiatkou židovskej kultúry v meste.

Pamiatková hodnota:

Hodnota urbanistická, architektonická, umelecká, historická.

Odporúčanie:

Fasády a tvarovo – hmotové členenie domov sú pamiatkovo chránené v rámci ochrany Pamiatkovej zóny Spišské Podhradie. Niektoré domy na základe vnútornej obhliadky, ktorá by preukázala ich pamiat-

kové hodnoty, je možné navrhnuť na zápis do Ústredného zoznamu pamiatkového fondu. Na ulici je v súčasnosti zapísaných 5 objektov – rodný dom Eleka Luxa, mýtna stanica, synagóga, remeselnícky dom č. 29 a Harmattova vila situovaná južnejšie od radovej zástavby ulice.

ZDROJE:

1. ŽIFČÁK F. a kol.: Kronika mesta Spišské Podhradie slovom i obrazom, Mesto Spišské Podhradie, 1999

2. Katastrálna mapa Spišského Podhradia z roku 1869, aktualizovaná v roku 1877, Archív GKÚ Bratislava, Sp. 212

Secesná fasáda domu na Podzámkovej ulici

2.10. Historické cesty, chodníky a ulice

Levočská cesta, južná vetva, pohľad od Spišskej kapituly (porovnaj obr. 6.1. v kapitole 2.2. Kaplnky hraničné a prícestné kríže)

Historické cesty spolu s prírodnými danosťami mali určujúci vplyv

na vývoj urbanizmu mesta. Podstatnou bola západná cesta vedúca do Levoče cez Spišskú Kapitolu (dnes Levočská cesta), severovýchodná cesta vedúca na severovýchod a do Šariša obchádzajúca Branisko zo severnej strany (dnes Prešovská ulica, v r. 1869 Schmid Gasse) a juhovýchodná cesta vedúca do rudo-nosných oblastí cez Spišské Vlchy (dnes Štefánikova ulica). Spojenie s hradom zabezpečovala cesta vedúca z dolného nádvorja hradu a ústiaca do Podzámkovej ulice (v r. 1869 Schloss Gasse). Dnešná Galova ulica (v r. 1869 Herrn Gasse) kopírovala potok z východnej strany a pravdepodobne zabezpečovala prístup k pozemkom a majetkom situovaným severne od mesta a do Jablonova. Paralelná Hviezdoslavova ulica (v r. 1869 Kloster Gasse)

Prešovská cesta, pohľad od severovýchodu, vľavo za stromom hraničná kaplnka pri vstupe do intravilánu mesta

sa vyvinula na druhej strane potoka v náväznosti na kláštor Milosrdných bratov. Jej južné pokračovanie obchádzajúce potok zo západnej a južnej strany nesie dodnes názov Starý jarok (v r. 1869 Alter Graben). Dnešná Májová ulica sa vyvinula pozdĺž cesty vedúcej na Katúň a do Bystrian. Hlavným námestím (v r. 1869 Platz) bolo dnešné

Cesta (chodník) na Spišský hrad vedúca z Podzámkovej ulice popri cintoríne

Mariánske námestie. Trasovanie Levočskej cesty predtým, ako sa ustálilo do dnešnej podoby, sa v minulosti viackrát menilo. Pôvodne prechádzala priamo popri kostole sv. Martina a prepoštskom sídle na Spišskej Kapitule, neskôr sa pozdĺž nej vyvinula zástavba kanónií a až po ohradení kapitulského areálu sa presunula do dnešnej polohy obchádzajúcej Kapitolu z juhu. Otázne je trasovanie úseku cesty medzi Kapitulou a Podhradím, podľa máp z 1. vojenského mapovania v r. 1769 viedla cesta v tomto období v línii južnej vetvy dnešnej ulice Levočská cesta. Bolo by potrebné preveriť

aj spojnicu vedúcu od kapitulskej uličky cez dnešnú Štúrovu ulicu k farskému kostolu (popri mladšej barokovej fare).

Chodník do Hodkoviec, vľavo prícestná hraničná kaplnka

Cesta na Katúň a do Bystrian lemovaná stromovou alejou

Prehľad o historických cestách a chodníkoch nám podávajú mapy z I. až III. vojenského mapovania v 18. a 19. storočí (pozri mapy v úvode kapitoly). Spišské Podhradie bolo vtedy situované priamo na hlavných cestách a všetci cestujúci museli cez neho prejsť. Situácia sa zmenila až v 20. storočí, kedy bola vybudovaná dnešná cesta I. triedy I./18 obchádzajúca mesto zo severnej strany.

Pamiatková hodnota:

Hodnota urbanistická, historická, krajinárska.

Historické cesty a chodníky patria k najstarším dokladom o osídlení, hospodárskom živote a pohybe v krajine. Niektoré boli súčasťami

dôležitých diaľkových obchodných ciest, niektoré spájali sídla len v rámci regiónu, niektoré viedli k sezónnym, či trvalým hospodárskym usadlostiam a objektom (majerom, mlynom, včelníkom, pasienkom, lesom a pod.). Tie prvé v podstate pretrvali dodnes, tie ďalšie vznikali a zanikali podľa aktuálnej situácie a potrieb. V interiéri mesta historické trasovanie prakticky dodnes vytvára základnú osnovu ulíc. K postupnému zahusťovaniu zástavby dochádzalo v okrajových častiach mesta a jednalo sa zväčša o domčeky mestskej chudoby. Situácia sa zmenila koncom 19. a hlavne začiatkom 20. storočia, kedy si bohatí mešťania a úspešní miestni podnikatelia (napr. Harrmatta) začali stavať domy a vily mimo centra

mesta, hlavne na dnešnej Štefánikovej ulici, kde sa v tomto období vytvorila v blízkosti železnice priemyselná štvrť s Harmatovou továrňou, pílou a pod. K ďalšiemu podstatnému zhutneniu zástavby došlo až v 2. polovici 20. storočia.

V krajine mimo zastavaného územia mesta je v princípe z historických ciest zachovaný len základný smer trasovania, keďže ich šírkové pomery a povrchová úprava (hlina, kamenný štet) už dávno nevyhovujú dnešným nárokom dopravy. K hodnotným historickým prvkom súvisiacim s komunikáciami, ktoré sa dodnes zachovali, patria aj stromové aleje, prícestné kríže a kaplnky, ktoré o.i. označovali hranice katastrov. Historické mostné stavby sa nezachovali (povodne, likvidácia nemeckým vojskom pri ústupe cez 2. sv. vojnu).

Odporúčanie:

Historické trasovanie odporúčame rešpektovať v urbanistickom plánovaní, príp. v historickom názvosloví.

ZDROJE:

1. JANKÓ, A., PORUBSKÁ B.: Vojenské mapovanie na Slovensku 1769 – 1883, Pamiatkový úrad Slovenskej republiky, 2010

2. Katastrálna mapa Spišského Podhradia z roku 1869, aktualizovaná v roku 1877, Archív GKÚ Bratislava, Sp. 212

2.11. Mestská zeleň

Historická axonometria usporiadania objektov a zelene na Spišskej Kapitule (zdroj: Východoslovenské múzeum Košice)

Námestie pred výstavbou novej radnice a kultúrneho domu, park na Starom jarku je už vysadený, vpravo je budova mestského hostinca

Situácia pred Stellerovým obchodným domom cca na konci 19. stor. bez zelene v okolí sochy Immaculaty

Spišské Podhradie bolo remeselnícko – poľnohospodárskym mestom, v ktorom bola zeleň sú-

časťou intravilánu mesta v podobe hospodárstiev a záhrad vo vnútri dlhých parciel nadväzujúcich na meš-

Okrasná záhrada pred biskupským palácom na Spišskej Kapitule na historickej vedute

Situácia pred Stellerovým obchodným domom cca na konci 19. stor., viditeľné mladé stromčeky pozdĺž hlavného cestného ťahu, dláždenie chodníkov, vľavo je budova mestského hostinca

tianske, resp. remeselnícke domy orientované do verejných priestorov. Jedinou historickou okrasnou záhradou v dnešnom katastri mesta bola záhrada pri biskupskom paláci na Spišskej Kapitule (pozri obr. 01. a 02.). Estetizovanie verejných priestranstiev výsadbou zelene sa začalo koncom 19. storočia, kedy

aj v iných mestách prebiehali rôzne okrášľujúce aktivity, námestia stratili trhovú funkciu a začali sa zaplňat' zeleňou. Vtedy bola v Spišskom Podhradí založená stromová aleja pozdĺž Prešovskej ulice, severnej strany Palešovho námestia a pokračujúca až na Galovu ulicu. Neskôr vznikli menšie parkové úpravy aj

Mariánske námestie po výstavbe objektov radnice a kultúrneho domu, pred zriadením parku na námestí

ZDROJE:

1. IŽVOLT, P. Ing. arch.: Pamiatková zóna Spišské Podhradie, Zásady pamiatkovej starostlivosti, časť 6.4. Zeleň – Ing. Eva SEMANOVÁ, Pamiatkový ústav, 1999

2. Katastrálna mapa Spišského Podhradia z roku 1869, aktualizovaná v roku 1877, Archív GKÚ Bratislava, Sp. 212

Veľké malé pamätihodnosti II

Pamätihodnosti v lokalite zapísanej v Zozname svetového dedičstva UNESCO
- Levoča a Spišské Podhradie

Autori:	Ing. arch. Adriana Klingová a Ing. arch. Peter Kling
Foto:	Marián Sýkora
Jazyková úprava:	Ing. Iveta Polláková
Grafická úprava:	CAV Prešov